

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun lain 11 §:n ja sairausvakuutuslain 4 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annettua lakia ja sairausvakuutuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että elintärkeään siirrontarpeeseen perustuvan elimen tai kudoksen irrottamisen vuoksi luovuttajalle aiheutunut ansionmenetys korvattaisiin sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa vastaavalla ansionmenetykskorvauksella heti ensimmäisestä päivästä alkaen, kun luovuttaja on mennyt elimen luovutukseen. Päivära-

haa maksettaisiin myös niiltä päiviltä, jolloin luovuttaja käy koko päivän kestävässä elimen tai kudoksen irrottamiseen liittyvissä välttämättömissä tutkimuksissa. Myöntämisen edellytyksenä olisi paitsi, että luovuttaja joutuu olemaan poissa ansiotyöstään koko päivän, myös ettei hän saa palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta tältä ajalta.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Sairausvakuutuspäiväraha on sairausvakuutuslain 14 §:n mukaan korvausta sairauden aiheuttamasta työkyvyttömyydestä. Päivärahaa suoritetaan työkyvyttömyyden kestänyt laissa säädetyn omavastuuajan eli sairastumispäivän ja sitä seuraavat yhdeksän arkipäivää. Omavastuu-aika on kaikille sama sairauden laadusta riippumatta. Työttömällä henkilöllä, joka sairastuu, on oikeus saada työttömyysturvalain (602/84) mukaisesti työttömyyspäivärahaa, kunnes sairausvakuutuksen päiväraha alkaa.

Maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) mukaan vakuutetuilla henkilöillä on puolestaan oikeus saada erityistä sairauspäivärahaa sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain (118/91) perusteella sairausvakuutuksen omavastuuajalta, jos työkyvyttömyys kestää vähintään kolme päivää työkyvyttömyyden alkamis-päivää lukuun ottamatta. Päiväraha on suu-rempi kuin sairausvakuutuslain mukaan mää-

räytyvä päiväraha. Päivärahaa ei makseta, jos maatalousyrittäjällä on oikeus muun lain mukaiseen korvaukseen, jonka suuruutta määrätessä otetaan huomioon hänen maatalousyrittäjätoiminnasta saamansa ansiot.

Työsopimuslain (320/70) sairausajan palkan maksusäännökset eivät koske sellaista työstä poissaoloa, joka aiheutuu vapaaehtoisesta elimen tai kudoksen luovuttamisesta toiselle henkilölle tämän sairauden vuoksi. Ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annettu laki (355/85) kieltää korvauksen lupaamisen tai suorittamisen elimen tai kudoksen luovuttamisesta. Sairausvakuutus korvaa elimen tai kudoksen luovuttajille luovutuksesta aiheutuneet sairausvakuutuslain (364/63) mukaiset sairaanhoidon kustannukset luovutuksen saajan sairaudesta johtuvina kustannuksina. Korvattavia kustannuksia ovat lähinnä matkakustannukset. Matkakustannukset voidaan lain mukaan korvata vain Suomessa tehdyistä matkoista. Elinsiirrot tapahtuvat julkisissa sairaaloissa. Mahdolliset sairaalamaksut

jäävät luovuttajan itsensä maksettaviksi, koska sairaalamaksuja ei korvata sairausvakuutuksesta. Jos elimen tai kudoksen luovuttaja osallistuu luovuttajan ja luovutettavan elimen sopivuudesta tehtäviin tutkimuksiin, ei häntä nykyisen tulkinnan mukaan pidetä sairausvakuutuslain tarkoittamalla tavalla työkyvyttömänä. Sen sijaan jos luovuttaja on elimen siirron seurauksena työkyvytön yli sairausvakuutuslaissa säädetyn omavastuuajan, hänellä on oikeus päivärahaan samalla tavalla kuin muullakin leikkauksen vuoksi työkyvyttömällä henkilöllä on oikeus sairausvakuutuspäivärahaan.

Tartuntatautilain (583/86) 27 §:n mukaan henkilöllä, joka tartuntataudin leviämisen estämiseksi on määrätty olemaan poissa ansiotyöstään tai eristettäväksi, on oikeus saada päivärahaa siten kuin sairausvakuutuslaissa päivärahasta säädetään. Sama oikeus on lapsen huoltajalla, jos alle 16-vuotias lapsi on tartuntataudin leviämisen estämiseksi määrätty pidettäväksi kotona ja huoltaja tämän vuoksi on estynyt tekemästä työtään. Eristettävällä henkilöllä on oikeus saada sairausvakuutuslain 4 a §:n 2 momentin perusteella päivärahan lisäksi korvausta hänelle aiheutuneesta tosiasiallisesta ansionmenetyksestä.

Sairausvakuutuspäivärahan omavastuu-aika on kansainvälisesti katsoen pitkä. Elimen tai kudoksen luovuttajan asettamista erityisestämään päivärahan suorittamisessa esimerkiksi päivärahan omavastuuajan suhteen puoltaa se, että luovutuksissa useimmiten on kysymys luovutuksen saajalle elintärkeästä toimenpiteestä, joka ei saa vaarantua sen vuoksi, että luovuttajalle aiheutuu luovutuksesta taloudellista menetystä.

Esityksessä ehdotetaan vastaavaan tapaan kuin nykyisin säädetään korvauksista tartuntatautilain mukaan eristetyille, että ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annettuun lakiin ja sairausvakuutuslakiin lisätään säännökset elimen tai kudoksen luovuttajan oikeudesta sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa vastaavaan päivärahaan. Erona tartuntatautilain mukaan eristettäville henkilöille maksettavaan päivärahaan kuitenkin olisi se, että korvausta todellisesta ansionmenetyksestä ei suoritettaisi.

Ehdotuksen mukaan elimillä ja kudoksilla tarkoitettaisiin ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annettussa laissa tarkoitettuja elimiä ja kudoksia. Edellytyksenä olisi, että luovutus tapahtuu

elintärkeään elimen tai kudoksen luovutuksen tarpeeseen eikä niin sanottuun "elin- tai kudospankkiin" vastaisen elimen tai kudoksen siirron varalta. Siten elimen tai kudoksen luovutusta ei olisi esimerkiksi veren tai sukusolujen luovutus.

Päivärahaa olisi mahdollista suorittaa luovuttajalle heti ensimmäisestä päivästä alkaen, kun hän on mennyt elimen luovutukseen. Päivärahaa maksettaisiin myös niiltä päiviltä, jolloin luovuttaja joutuu olemaan koko päivän poissa työstään käydessään tutkimuksissa, jotka ovat välttämättömiä ennen varsinaista luovutusta. Päivärahan maksamisen edellytyksenä olisi lisäksi, ettei luovuttaja saa palkkaa tai muuta korvausta ajalta, jonka hän on elimen luovutuksesta johtuvasta syystä poissa työstään.

Ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun lain 11 §:ssä säädetty kielto maksaa korvausta tulisi muuttaa kielloksi maksaa palkkiota. Elimen luovuttaja ei ole työkyvytön osallistuessaan tutkimuksiin, jolloin korvaus on käytännössä korvausta elimen luovutuksesta aiheutuneesta ansionmenetyksestä. Ansionmenetyksen korvausta ei voida pitää palkkiona.

Nyt ehdotettu päiväraha olisi ensisijainen sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain mukaiseen päivärahaan nähden. Päiväraha vastaisi suuruudeltaan sairausvakuutuspäivärahaa. Elimen luovutuksen johdosta maksettava päiväraha ei ole sairauden vuoksi maksettavaa päivärahaa eikä siihen sen vuoksi sovelleta sairautta ja työkyvyttömyyttä koskevia sairausvakuutuslain säännöksiä.

2. Esityksen vaikutukset

Elimen tai kudoksen luovutuksia eläviltä henkilöiltä on vuodessa arviolta alle sata. Esimerkiksi munuaisensiirroista 90 prosenttia tapahtuu kuolleelta henkilöltä. Munuaisen luovutuksia eläviltä, yleensä lähisukulaisilta, on noin 15, luuytimen siirtoja noin 50 (osa luovuttajista on lapsia), ihonsiirtoja vaikeissa palovammatapauksissa joitakin kymmeniä sekä maksan osittaisiirtoja muutamia vuodessa.

Yhteiskunnalle syntyy myös elinten siirron seurauksena suoranaista säästöä. Esimerkiksi munuaisensiirtoa korvaavan keuhkomunuaishoidon hinta on yhteiskunnalle 250 000—300 000 markkaa vuodessa. Jos siirtoa ei suoriteta,

hinta joudutaan maksamaan vuosittain. Hemodialyysipotilaan kustannukset ovat kymmenessä vuodessa noin 3 000 000 markkaa. Munuaisensiirto maksaa 150 000—200 000 markkaa. Seuraavien vuosien kustannukset munuaisensiirron jälkeen arvioidaan noin 30 000 markaksi. Vastaavat arviot ovat samansuuntaisia myös maksansiirtojen osalta.

Esityksestä aiheutuvat menot suoritettaisiin sairausvakuutusrahastosta. Päivärahamenojen lisäys olisi arviolta 0,25 miljoonaa markkaa, jos noin 80 luovuttajaa saisi keskimäärin 220 markan suuruisen päivärahan.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Se perustuu eduskunnassa tehtyyn lakialoitteeseen n:o 109/1991 vp. Työhön on osallistunut lisäksi edustaja työministe-

riöstä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta ja kansaneläkelaitoksesta.

Esityksestä on pyydetty lausunto valtiovarainministeriön henkilöstöosastolta, työministeriöltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöltä, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitolta, Liiketyönantajain Keskusliitolta, Suomen Yrittäjien Keskusliitolta, Suomen Lääkäriliitolta, Munuaistautiliitolta, Kunnalliselta työmarkkinailaitokselta ja kansaneläkelaitokselta.

4. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön 26 päivänä huhtikuuta 1985 annetun lain (355/85) 11 § seuraavasti:

11 §

Tässä laissa säädetystä elimen tai kudoksen irrottamisesta ja käytöstä sekä ruumiin luovuttamisesta ei saa luvata tai suorittaa luovuttajalle taikka hänen oikeudenomistajalleen palkkiota.

Elimen luovuttajalla, joka elintärkeään siirontatarpeeseen perustuvan tässä laissa tarkoitettua elimen tai kudoksen irrottamisen tai siihen liittyvien välttämättömien tutkimusten vuoksi

joutuu olemaan poissa ansiotyöstään koko päivän eikä saa tältä ajalta palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta, on oikeus saada päivärahaa siten kuin sairausvakuutuslaissa (364/63) päivärahaa säädetään. Päivärahaa suoritetaan kuitenkin sairausvakuutuslain 19 §:n estämättä kaikilta arkipäiviltä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.

2.

Laki**sairausvakuutuslain 4 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetussa laissa (584/86), seuraavasti:

4 a §

Mitä tässä laissa säädetään sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahaista, noudatetaan soveltuvien osin myös tartuntatautilain (583/86) 27 §:n 1 momentissa ja ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun

lain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetun päivärahan osalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

1.

Laki

ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön 26 päivänä huhtikuuta 1985 annetun lain (355/85) 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

11 §

Tässä laissa säädetystä elimen tai kudoksen irrottamisesta ja käytöstä sekä ruumiin luovuttamisesta ei saa luvata tai suorittaa luovuttajalle taikka hänen oikeudenomistajalleen korvausta.

Ehdotus

11 §

Tässä laissa säädetystä elimen tai kudoksen irrottamisesta ja käytöstä sekä ruumiin luovuttamisesta ei saa luvata tai suorittaa luovuttajalle taikka hänen oikeudenomistajalleen palkkiota.

Elimen luovuttajalla, joka elintärkeään siirrontarpeeseen perustuvan tässä laissa tarkoitetun elimen tai kudoksen irrottamisen tai siihen liittyvien välttämättömien tutkimusten vuoksi joutuu olemaan poissa ansiotyöstään koko päivän eikä saa tältä ajalta palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta, on oikeus saada päivärahaa siten kuin sairausvakuutuslaissa (364/63) päivärahasta säädetään. Päivärahaa suoritetaan kuitenkin sairausvakuutuslain 19 §:n estämättä kaikilta arkipäiviltä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.

2.

Laki**sairausvakuutuslain 4 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetussa laissa (584/86), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 a §

Mitä tässä laissa on säädetty sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahasta, on soveltuvin osin noudatettava myös tartuntatautilain 27 §:n 1 momentissa tarkoitetun päivärahan osalta.

Ehdotus

4 a §

Mitä tässä laissa *säädetään* sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahasta, *noudatetaan* soveltuvin osin myös tartuntatautilain (583/86) 27 §:n 1 momentissa ja ihmisen elimien ja kudoksien irrottamisesta lääketieteelliseen käyttöön annetun lain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetun päivärahan osalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994.
